

Działania harcerskie opierają się na konkretnej metodzie, zwanej metodą harcerską. Źródła jej powstania sięgają przełomu XIX i XX wieku, kiedy jej twórca - Robert Baden Powell - zaobserwował skuteczność działania za pomocą małych grup. Opracowany przez niego system wychowania młodzieży, na polskie realia początków XX wieku zaszczerpił Andrzej Małkowski. Metoda harcerska oparta jest o naturalne potrzeby i zjawiska obserwowane w rozwoju młodego człowieka – takie jak potrzeba osiągnięć, potrzeba akceptacji, potrzeba sprawdzenia siebie, skłonność do organizowania się w małe grupy, pragnienie przeżycia przygody. Ważnym atutem metody harcerskiej jest jej przydatność w działaniu wychowawczym.

- Punktem wyjścia wszelkich harcerskich działań jest dobrowolność. Harcerzem jest tylko ten, kto świadomie tego chce. Bez dobrowolności wszystkie pozostałe elementy metody tracą swój sens i moc. Harcerze potwierdzają akceptację idei harcerskiej kilka razy na różnych etapach harcerskiej drogi. Działania harcerskie w istocie swej mają być naturalne – wykorzystywać to, co się dzieje w otaczającym nas świecie, bez stwarzania sztuczności, a także podążać za naturalnymi zainteresowaniami młodych ludzi. Dzięki temu harcerstwo daje możliwość rozwoju tego, co już w załączku tkwi w każdym młodym człowieku. Ważnym aspektem jest pośredniość oddziaływań – młody człowiek uczy się poprzez zbieranie doświadczeń w konkretnych sytuacjach, gdzie ma możliwość podjęcia odpowiedniej decyzji i ma wpływ na dalszy bieg zdarzeń. Harcerstwo unika biernych form uczenia się – takich jak wykłady, przemówienia, rozkazy – gdzie brak aktywności. Stawia na uczenie w działaniu i bezpośrednie przeżycie. Sprzyja temu pozytywność podejmowanych aktywności – metoda harcerska polega też na wykorzystywaniu jedynie pozytywnych i budujących przykładów, zachęcaniu i inspirowaniu do tego, co dobre i wspieraniu dobrych cech młodych ludzi, rozwijaniu ich potencjału. Ważnym aspektem jest zwrócenie uwagi na wzajemność oddziaływań – podział na wychowawców i wychowywanych jest niwelowany dzięki możliwości czerpania od siebie nawzajem.

- Aktywna forma działań, uczestniczenie w zadaniach i przygodach i wspólne ponoszenie ich konsekwencji daje niepowtarzalną okazję do obustronnych wniosków, obserwacji, inspiracji i doświadczeń – wszyscy się od siebie uczą, każdy głos jest ważny. Instruktorzy harcerscy oddziałują indywidualnie na każdego podopiecznego oferując mu szansę rozwoju w tempie dopasowanym do potrzeb i możliwości. Stosowanie metody harcerskiej jest możliwe dzięki podziałowi na małe grupy – zastępy, w których toczy się znakomita większość harcerskich działań. System zastępowy pozwala na rozwinięcie samorządności, samodzielności i twórczości i jest niezwykle atrakcyjny przez swoje podobieństwo do naturalnie powstających grup koleżeńskich. Niezbędnym elementem powodzenia stosowania metody harcerskiej jest wzorzec osobowy instruktora, dzięki któremu zachowaną mamy pośredniość działań (przykład własny) oraz motywację do samorozwoju. Elementem zapewniającym ciągłą atrakcyjność stawianych wyzwań jest stopniowanie trudności. Dzięki temu zawsze jest miejsce na nowe doświadczenia, a sprawdzanie siebie w nowych sytuacjach jest kształcące i pociągające. Stopniowanie trudności odpowiada na naturalną potrzebę osiągnięć i nowych przeżyć. Nie bez znaczenia jest też tło – harcerskie wychowanie odwołuje się przede wszystkim do naturalności, czyli do przyrody - która jest niezwykle bogatym środowiskiem pozytywnych doświadczeń i kształcących obserwacji.

- Metoda harcerska jest prosta i spójna, lecz skuteczna jedynie wtedy, gdy stosowana z uwzględnieniem wszystkich elementów. Każdy z nich jest tak samo istotny i nie wolno stosować ich wybiórczo. Stanowią jedność, której nie można dzielić na mniejsze części.